

Норуот күүхэ — көмүөл күүхэ!

ЭНСИЭЛИ

• Нам улуу үүн ханыата • 1935 сүл алтынны 5 күнүгээр төрүттээмmitэ •

2000 с.
Ыам ыйын

6

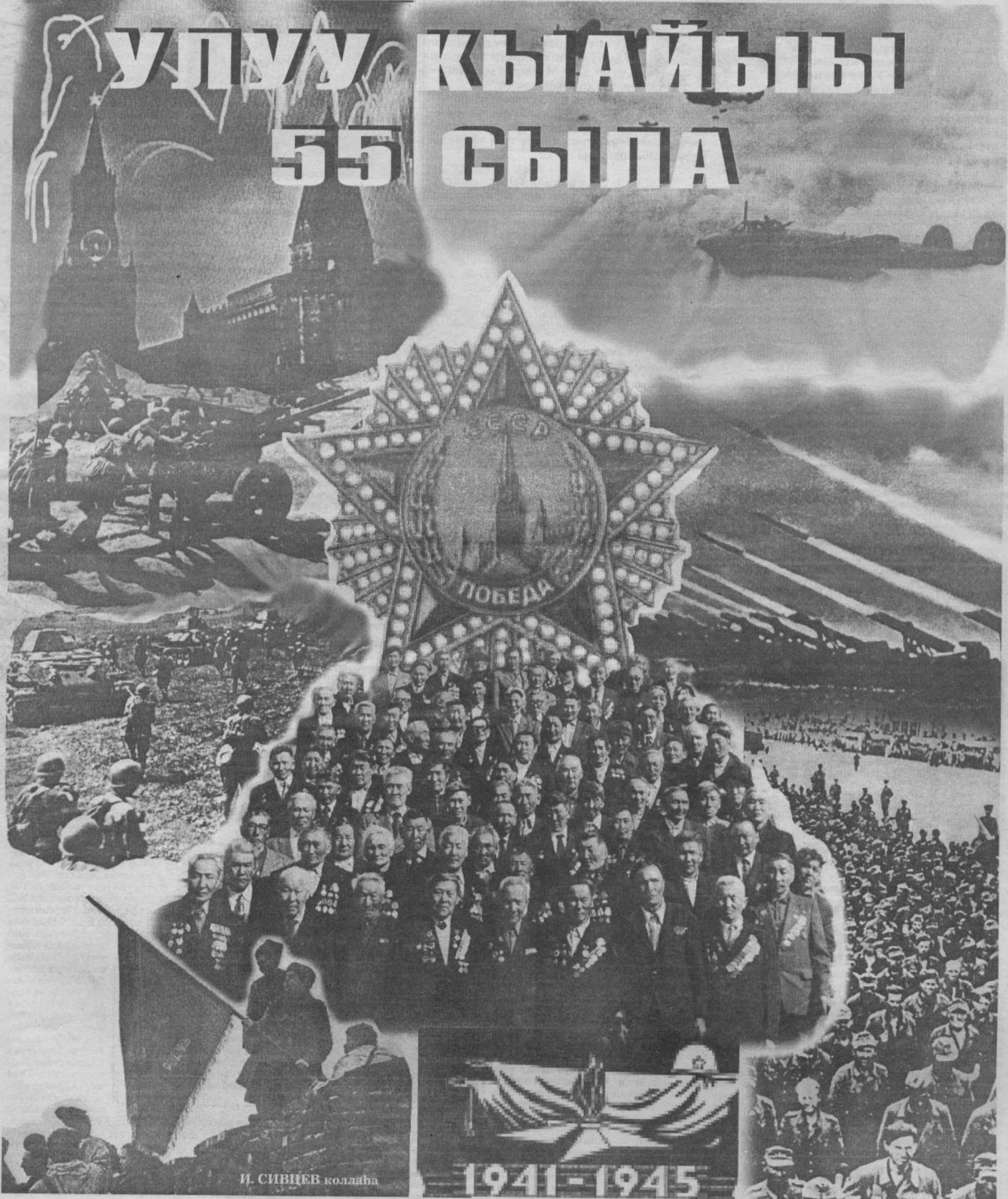
күнэ

субуота

№ 51-52 (8742)

ЫАМ ҮЙЫН 9 КҮНЭ —

УЛДУЗ КЫТАЙЫНЫ
55 СЫЛА

И. СИВЦЕВ коллаңа

1941-1945

ЛЕНИНГРАДТАН - БЕРЛИНГЭ

— Банылай, «Улууска дуобат сайдыты» кинигэдийн аахтам, бэрт, онно мин убайым Василий Петровиши ахтан ааслыккыттан бинигти дээр эргэн үердүүбүт. Бу «Ветераннар ахтынылара» дизэн 1985 с. бэчээттэммит Д.Д. Петров кинигэтийн уонна хас да хаартысканы аяллым. Улуу Кыайын 55 салын көрсө, ханаакка сэрии сафала наядыттан кырктааха кыргызынга кыттан Берлинни штурмаласпүт, Праганы босхолоспүт В.П. Кайгародовы суруйагар көрдөнөбүт, — хаан-урру аймага Алексей Алексеевич Колесов матьрыааларын оствуулбар ууран кэбистэ, табаарысты көрдөст.

Ол кинигэни сирийэн аахтам. Исторический наука кандидат Д.Д. Петров Аяа дойду Улуу сэриитин кыттылаахтарын ахтынларын хомуйан бэчээттэмпилт хомуурниугар Нам улууңуттан М.Д. Захаров, В.П. Кайгародов, П.А. Марков, Д.Г. Дураас ахтынлары бааллар. Ити сэрии ветераннарын, төрдүүнээрин сэрии кэнниттэн биригэ алтынан үлэлэббипинэн үчүгэйдик билэбин. Кинилэртэн В.П. Кайгародов туунан «Энсизли» ханаат аафачыларыг гаранаан сурыйабын.

Кайгародов Василий Петрович 1909 сал ахсынын 25 күнүгэр Бөтүн нээлийгээр төрөөбүт. Лицебезкэ аафа-суройа үерэммитэ. Төрөөбүт нээлийгээр «Олоо сангдар» колхуска суютчутгаабыта. Горнай оройонугар сир салаатыгар (билингнин сельхозуправление) инструктордаабыта. Колхустар салайтар кадрдарын курстарыгар үерэммитэ, тыя ханаайыстыбатын раблагын бутэрбйтэ. Комсомол обкомун рекомендациятынан Ленинградка юридический институтка үерэнз барбыта. 1941 саллааха 4-с курска үерэнз сиркүттәрьина сэрии сафаланан, от ыйын 1 күнүттэн немеций халабырдынтары утары кыргызынга кытайын өргөгэйдүүр дээрии кыттыбыта.

Сэрии кэнниттэн Украинской ССР юстицияя министерствотын Кировоградской управлениетыгар адвокатураа консультанынан, ус салы Дьюкуускийдааыр юридический оскуула директорынан, 18 сал Саха Республикатын Урдукү Сүтүн чилизиинэн, бүс «оттуттынчычлаахтар» ахааннаарыгар кириян Нам улууңут Карл Маркс аатынан колхуонун председателинэн 12 сал адвокатынан уонна республикатааыр юридический консультация сэбиздиссийнэн үлэлзэбиз.

В.П. Кайгародов «Аяа дойду Улуу сэриитин I степениэх», ики «Кыныл Сулус» орденнарынан «Берлини ылдын иин», «Праганы босхолоон иин», «Германияны кыайын иин» ода. мэтээллэринэн, Саха Республикатын Урдукү Советын боцуутуун грамоталарынан наацаадаламыт. Республика поруутон ханаайыстыбатын үтүүлээх үлээнтэ билигин баараа буоллар, Улуу Кыайын 55 саллааха убулуйчун 90 сааһын томтотчуу туулан көрсүү этэ. Ону баараа 86 сааһыгар ыараахаа ыараахын биниги кээжийдиттэн былдаан барбыта.

Аяа дойдууну көмүскуүр сэрии хара магнайыг күнисрэйтэн кырктааха кыргызынларга кириян, уоттаах сэриини 1945 салын 11 күнүгэр түмүктэбүт лейтенант, взвод уонна рота командаира В.П. Кайгародов мулчургэннэх хапсынларын туунан «Ленинградтанд Прагаа дээрии» ахтынларыг суруйбүт. Ону хайдаа да бу биир ыстайтайга толору сырдатар кыаллыбат. Ол иин саллаарынан аялаах түгэннэри биынтаа тардан

билиннэрэргэ тийииллэр.

«Ленинградтанд Прагаа дээрии» ахтынлары:

— 1941 саллааха, сэрии сафаланытыгар Ленинградтандын юридический институт 4-с курсугар үерэнэрим. Сэрии буолаатын кытта иккى слукка устата армияда ынтырыллар дөнгө бобизэх тарбатыстыптын уонна комсомольский эзэртэй байланын биынтынан куорат инигэр буомбаттан көмүсэнэр тутуулары тутуспүт. Сэрии магнайыг күнисрэйтэн естеек самолетара Ленинграды буомбалын кээллэрэ. Куорат салгынтан оборонатын күүстэрэ онутттеру охсоллоро. От ыйын 1 күнүгэр армияда ынтырыллары. Остров куорат оройонугар отделение командирынан сэрии кирийтим.

Мин түбэспүт кыргызыларыттан саамай кырктаахтара Псков куораты обороналаанын этэ. Куорат аяраа өттүн Великая дизайн өрүү туоруур улахан тимир сүол муостатын тобо тэлтэрэн бааран, куоракка естееву киллэрбэтуу түнүгүр дүүкүүрдээх сэрии буолбута. Ити куораты гитлеровецтар түүбүттэй ташаа таакалаан кириэнэр, барыта 1200 танка уонна самоходнай орудиелар бииргэ холбоон, тутуун турган кыргыстыгтара, экипажтар пушкаларын эргитэбэрээт, тириэз турган танканы ойоюско-ытыалыллары. Икки өттүттэн бомбардировщиктары ынтыран аялан буомбалаатаары оностон бараннаар, табыллыбатхтара. Танкалар булкүспүттарыттан, бомбардировщиктар хастында эргийн баараннаар, буомба бурахпакка теттерүү барагталаабыттара. Кийнэ халлаан ханаанаран эрдэвийн икки өттүттэн бүтүн танкалар теттерүү чугуруйан тахсыбыгтара. Ити түүн Уралтан, тимир суюлонан хас да эшлөнүнан, бэйзэлэр бэлэм экипажтаах танкалар кэлбittэрэ. Сарсыарда халлаан сирдынтаа эмис кимэн кирии сафаламыт. Нөнгөө күнүгэр, киэнг хонуута, умайбайт танкалара оттоммут ходуна буруулун курдук бачыгыран тураллар.

От ыйын 13 күнүгэр Прохоровкагаттан чугас Кыныл Знамя дизайн хоторга биригээдэ командира Советской Союз Героя полковник Борисенко миригин уонна иккис взвод командирын гвардия старшай лейтенантын Поздеевы команднай пуунгна ынгыраат, сонно баар үрдэли биниги танкаларбыт кэлжихтэригээр дээрии бэйзэбтэй взводтарбытынан фашистской танкалартан түнүнин ахынпүт тухары көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 14 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 15 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 16 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 17 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 18 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 19 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 20 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 21 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 22 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 23 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 24 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 25 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 26 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 27 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

От ыйын 28 күнүгэр сарсыарда халлаан сана сирдаан эрдэвийн, аанын көстүбэт сыйр эргийниттэн 50-60 танка биниги дээрии аллараттан тахсан иниэллэрин 800 метр сиртэн көмүскуурбутага биригээстээтэ. Ити кийнэ этэ. Сонно үрдэлэгээ тахсаат, иккис взвод, инструкция биынтынан, ПТР-га анаан дирин окуупа хастан, 70 кинилээ 27 противотанковой саалаах, 40 автоматтаах, 100 противотанковой гранаталаах, 15 противотанковой миниэлэх оборона оностубуппүт.

Кыныңгы киэхэ. Таһыр-
дъа тыал хаары ытыайар,
тигинәччи умайа турар
онох турбатынан тахсар буруону
сабыга охсон, тұла ышар. Чутас-
таағы ыал түннүгүн сырдык уота
сүтэ-сүтэ сандаяар. Эдьийим
Дъэбдизий киэзәнги аһылык ини-
тин сууяар-сотор тынаа иниллэр.
Мин күтүспүнән Минитэрәпән-
нин, қыракый хос истиенетин
кыйя турар ороннорго олорон сэ-
нгәрләхбіт. Минитэрәпән орону
үрдүнән истиенәр үәрүүләзәх
түгэннәрәг кәтәр кестүүмз ыйанан
турар. Они орден, мэтзэл бөө кэ-
чигирәзбит. Ава дойду сәриитин И-
гы степениәх, «Албан аат» III-с
степениәх, Кыныл Сулус орден-
нар, араас мэтэллэр, Жуков, Ле-

бын, Соттойу Хамааттага «Халь-аннаах аанын соодуруу эттугэр сыйр үрдүгөр көмпүттәрээ. Онно колхоз, нээнлийк дөнноро I Маай бырааныныгар мустан араатар бөөнүү араатардыллара. Дьюкууский—Нам суолун онгороллуурга итиннэ баар киши унгуохтарын суолга күртэргүйттээрээ. Соттой унгуудын миэстэтийн мас ааньян бэлизэтэбийтим. Олох да сүтүөвн итий Александр Григорьевич Дунаев комсомольской комплекс пааматыннык онгорон ўйтиттээ. Соттой бүүнээ олус табыллыбыт, бэйтигээр маарыгныры. Оскуолаа араана сааширан бааран киирдэгүүм болую ээ, адьас орой мэндээтиг дийилзэрэ. Белөөс арсыгтан Нам сэкийн этигээр салтын сылдьан үерэмми-

толкуйдаабыттың биир сири дъеле көрөн олорбохтоо бута уонна кэпсэ-эгин салудан барбыта. Сэрии инни-нэ колхозка Сындыстыаахха баар сибининъэ ферматыгар биригэдь-ириинэн сибининъэ айын астыбы-астыы үлээлдитим. Фермабыт улахан ампаар хотон этэ. Сибининъэни ахатааччы Авксентьев Ни-кита этэ. Төрөх берену ылбышыт, барытын тынынаах иипппипит. Хайдал беө, өре дэбдитий баанаам. Мизхэ биригэдьиир киинжэ Моск-ваага быйстапкара путевка бизэр-эри гыммыттарын дэбдэйэн ылба-таам. Быйы Никита бардын, мин эзэр киин кэнники да барыам дизн ерукунйидим. Путевканы Ники-тага суурыйан биэрдилэр. Киин Москваттан мэтээл иилинэн кэлби-

ыстаахха тийшигитигээр Дээбдий-эйим эйгүннин баанынан сана тахсан сүолга чугаан эрэргит. Мин: «Дээбдизэй, буранаай!» - дэйн хэнхьтээн далбаатырын кытта, массын аларга баар дьон эмзис далбаатылтара. Дээбдий-эйим эрэйдээх илиитин ууммуутан турган хаалахтаабыта, харх пар тынинаах хартыныа буолан ейбэр-санаабар ёр сэлдэйбыта.

чугуунга толору хортусканы, ту-
устаах солуомканы оствуолга уур-
да. Мин хас да хортусканы ылан
сизээр угуннум, ohoх сылаас.
Атахтарбын сыйнинахтанан ба-
чынъкаларбын кураанахтын кэт-
тим уонна оммуоткаларбын куур-
да уурдум, ер буолбакка кууран
бууолаан эрдээнэ биир саллаат
таңырдвааттан ёңгөйен турал: «То-
варици, немцы!» - дизэн хаңытаят-
ад малис гынна. Мин оммуоткаларбын

тим. Аллар атаңым, талыны табаа-рынам Ылдаа Винокуров-Чарылган миғин күттә бииргэ үерэммит. Мин биирдии қылааны иккили-үстүү сый лигийэн буттарзим. Оттон Ылдааам буоллалына биирдии сыйли иккилини қылааны буттарзан куоракка үерэн барбыта. Дъэ тур-ан, мин 3-с курупбабын иккис сыйлын тиниктән сыйрттахьнын олор да, учууталлар да қаспэцтэллэр: «Сана учуутал кэлэр үнү. Аата Винокуров Илья Дорофеевич дизен» - дәңгэллэр. «Бай, даа атаңым, Ылдааам, миғин үертишини, қыбыстыга да бэрт буолусу» - дизен мин оскуолаттан уурайан хаалым. Хата онно Хамағаттаа сәбизт бэ-рассэдээзэллини үзлэли Еремеев Иван Сидорович-Дыабара бэйзтин күттә илдээ сыйлдан суруксугчалыкты. Ээ, оттон бу бай очо ынахтаах, субаннаах дизен сурой дистэриз кумааңыга бэлиэтэн иһерим. Бэйбин күттә илдээ сыйлдар мас холкукалааым. Онно кумааым, мас бүелзэх қыракый бигитымкалаах чэрэниилэ, уруучука, харандаас бааллара. Уйбааным түргэн атахтаал аттааја, касыапка сыйр-атыгар бараанка сону уура сыйлдара. Оитукатынан наар миғин: «Тонун, танғаңын чарааңа бэрт» - дизен сабара, үллүйэрэ. «Чэ, ту-каам, бу бүгүнгү баайдарыг бука анаттап дыон буолуо. Эбэтэр, бүгүнгү ыалыт анатыхтара, үчүгэй агадык эздэр киңи кимири-түнхээр», - дизен кулэрэ. Үалбыт-тыгар тиийэн дороболоноот, дыз эргин сонуну кэпсээг түнхэрэ уонна сүөнүлэрин туонуланара. Сылппараны төбөтүгөр тута сыйлда-рыттан сөвөрүм. «Үл эрэ, итинэ бэлиэтэ барыта баар, сеп буолар» дизен, эбэтэр: «Итинэ биир сүөнү итээбт, ордук сиэбигтэр. Сэбизк-ж көрүөхгүү диттыйан суройттара. Кэнники үөрээс суюх дизен уурапыттара. Сүрдээх судургу, сымнаас майтылаах, қыныштар дизен билбэт киңи этэ. Муннайхтарга уоттаах, төлөннеөх араатар, тута санырын, сыйланы-халтыны кириитикэлэнэн тахсара. Дъэ эмиз дыабара курдук чардырдан эрэл дизен қынбытый дыон санга-рллара, устуунан Дыабара дизен ааттаабыттара. Эн эднийгинин Дыэбдийэйдин холбонон ыал буолан сарии иннина үс уол оролмумпүт. Утуу-субуу ыалданнаар эмти-томп суюуттан үүненэриттэн мапшышт. Ити үс уолтан би-ирии өлбүтүн қыннигы мүүс түниүк аттыгар, остоул үрдүгөр сыйтыарбыттарын, мин, бу суройа олорор тойюоскуу, тонкуу дизен сонунан туннугу сабарбын көрбеппер ылан кэбиспит буолаллара. Көмүллэригэриинин егейен көрөн баран, этим тардан, хайдах эрэ буолбутум уонна адьас тохтообокко күл да күл буолбуппун ким эрэ мөхпеккэ эрэ туора илдээн уоскуп-путтугар, аны ыттаа да ыттаа буолбутум. Ону бираатын айылан нийз-бийнээдээзээс дизен бынаарбыттара. Овоинорум ийн түгэгтээ диринник үөнэ тыыммыгта, туту эрэ

тэ. Бинги улээ дээ эбии умса тустуубут. Энхиилгэр эмийн сиции, эмийн быыстапкаа путевка. Бу сырыйга мийгитэн үйтийг да барбатылар. Былырын салайаачыга бизрэглэгтийн ылбатаа, быйыл хара үлзүүлж ашиглана. Аланан кэллэ, онон Авксентьев баар болул дээтийлэр. Никийтэм эмийн Москваллаат. Сэрийн болул ааратган төннен кэлбигээ. Итинтэй ер болулбака мийхэд армийя баарыг бэбисээс кэллэ. Өйдүүр инигийн билийн Бирдээвийн сайдынчныг олордоххуутуна, колхонуу үкьтэй аахсан, көлөнүүн күммэр араас ахи таааран, үердүүбүүтүн. Минтээрээн очтоогуунуу үйдэн хараа чырылгыннаата, хоноччу со-бус тутунна, мичээрдээтээ. Аны мин өрүүнээс тусгум. Оо, дээ үйдээн бөгөөд. Били ХТЗ дэн кэлийн көлүөнээс тигээр килийн сүгэлэрийн сыйнаарыт курдук үнүктардаах тыраахтарын олбуор инигэр туруорбукун дии. Дээ ол онно оончноон, онтуунмантын тардыалаан, талыгыратын сыйртын тахыннаа кэлбигээтийн. Быыран ылбыркытыг гар киирбитьм оствуулга ас бөгөөд тардыныльбыт. Одгурсын, үчүгэйжэн барайг ойтуулаж төгүүрүүк хантайвай хаалаах саахардаа чэйзэг угуллар лимон төгүүрүүктэрээ энгин бааллара. Саамай үербүтүм биир дъяаңык, чахчы, сыйалай биир дъяаңык, саамай себүүлүүр кэмпийтим - ортотуунан онгиех икки дураалаах «подушка» кэмпийтээс дъяаңык оствуул аттыг гар көстөр сиргэ, аныллан бааран турара. Оо, онно үердэхчин эрийхсит. Адьас кырыт курдук үрдүгээр тусгум, иккинь ылан айхппар уктум, миннэгийнтэн харахын бына симтим. Ол турдахыннаа: «Сыллынай, мин сэрийн баар болулум, бу билгигэн оройонгига киирбин. Мин оннуubar дьонгогр эр киин эн эрэ хаялаарын. Дьонгогр күүс-көмө буолаар» - дээвиккин кулгаацын таынан ихиттим бынылаа. Эшшийтим олус судургута, кылганаа бэрдээ, билгигэн да кулгаахар ийнхүүлэргэ дылы: «Ээх, сэл. Бар, бар». Акаарычаан араахаа, куруук кэмпийт аялтараары чадаадын буолуу. Оо, онно кэнникин түүрт сыйлаа төхөлөөх эрэй-кынхалгаа күүтэн турарын оройдотуум баардуу.

Олонньорум олорбохтоот: «Овоккоом сыйлаа, олох да үйдээндүүлээн истибээксэн да эрэ эпизиттээтаа. Сэрийн ухаабат ини, сотору эргиллийн буоллаа дии. Онуухаа дээрийн хайдах-туух олороохтууллар. Колхоз кыахтаах, кемеленүүвээ дии санаабытам. Оройонгига сатын киирбитьм. Армийя баарачылыры Сэкийиймэг муннань баран, 4-5 массынындаа олортулар. Сайылыхтан киирээт, энгийн күүтэн үербүтүм да биллигээххит. Аттыгтара кэргэгтэрээ, аймахтара кэлэн, бырастылааны тааны бөгөөд. Ону көрен, кэллэхтэринэ эмийн итинник ытанаахтара сонгоноохтара, чадаар, кэлбэгтийн нэр дийнин да син биир олбуор аанын кэтийнбин. Массынындалар хонгуунуулар. Даадары аанан Сындын

Суюх алер эбиппин. Айым-тагирам, көр, ерүүй» дизн ытыыр. Сорохтору командирдар табизлэн туроуяллар. «Ээ ч, синэ биир, туроуха, сүөнгүз дээрэг табизлэн турар айыста бэрт, туроуха» дизн бэйзбин күүнүрдүнээт ойон турдум. Өлбетүм, буулдья да талпата. Өлбетүм. Атыттары кытга инним дизки ыстаннын. Ити бастика туруум сурдзэх ыараахан этз. Кэнники, ханаан тураргын, ханна хаххаланан сыйтаргын толкуйдуу да барбакка онгородун. Дээ, од близ ботуруоннарын кизээ аайы бэрзбирклиллэр, ханна ыттын, туту ыттын дизн туонулааналлар. Кэнники бинтизиңкэлэммитим, син ор илдээ сыйдьбытым. Москва арда ёттугэр сэрийлэн сыйрытхаптына, сабыс-санга таңтаастаах, толору сэптээх-сабиргаллээз саллаат бөөж кэллэ. Сибииртэн сыйльдьбыт, Москвада парадтастыбыт, онтон үргүлдүү бу кэллэйт. Сталины көрдүүт, Мавзолейга турар, естеөөж кыйяыхылт, биниги дыналабыт кырдыктаах - дизн эттэ дииллэр. Биниги үерүү бөөж. «Ол аата сымылланан немецтэр Москвадыны ылбыттар дииллэр эбйт» - дизн. Ити иннина бинигини биир отделение саллааты хайындардаан баран естеөх кэлтэр таһаардылар. Биниги хайын да буолан, ойуур устуун баран иңэн, ессе хайдыстыбыт. Хаар чараас, онон хайындарбытын унулута тэбэн, аргый чунгнаан баран иңэн, боробуут тардылыбытыгар кэтилээ түстүбүт. Субалзэн, боробууту батынга бардыбыт. Эмисикэ иннибитигар землянка көнүнээз Бирчинийз бынауынан икки боробуулуханы бына соттум. Дьюнум мириги землянканы кириэн көр, биниги манна хаалан кэтиэххит дистиллэр. Мин землянка ааныгыр уемэн тийиз, ааны аанаат утуу-субуу икки гранатаны быраатым, тыас дэлбэртэз бараатын кытта инирдээ ойон кирибитим үсүкини але сыйталлар. Остуул хотойоруулан ас берөтэ. Үолаттарым сырсан кэллиллэр, ити улугэр астан ахаабакка да бардыбыт, билигин немецтэр кэлихтэрээ дизн ыксаттылар. Ити кэнниттэн хас да немечхи көрбүшүт да, мин ыталаары гыннахпына: «Акаары, тыаңы таһаарыма, эккирэтэн кэлэн алеруухтэрэ», - дизн тохтолтон иңэллэр. Икки хонон дьюнумтуугар эргийэн калэн туту көрбүшүтүн, гыммыптынын кээзэбийпипт да, хайвал да суюх, мөвүү да суюх. Сорохторбут хайдах дылыцламмыттарын бишаарса да барбатылар. Кэннижи истибиппил ити аата естеөх күүнүн разведкалаан билийн. Онон бинигини сизртиб оңгостубут курдукка тахсар.

ера, солтойн арас мөндийнхийн
ригээр немецтэрийн кытла быысанан
харангаа хонон турар түблэгт эмзис
баараа. Үстүүгүйнан киирсигээг
бинтиэпээс ыстыгынаа наахаа батары
киирэн төттөрүү лялараа сүгүн кэл-
бэкка ыксатараа. Ол онуунгар бинти-
эпээ сүллүгэс курдук туттарга та-
быгластаах. Кынчаал курдук ысты-
ых үчүгэй байылаа. Биир
итинник ыбытаа киирсиг түблэгтэй
түн үс сый бииргээ сэлдээбыт та-
баарынам Петр Иванович Лавец-
кий хаянкка танаартарбыт этз.

Оттон танка туунан манилык.
Арай биир куорат уулусстайгар
ситан ийр кестүбүт немецтэрийн
автоматынан күттэрээ сыйттыбыт.
Ол санын көрбүтүм анаараа кэккэ-
лэнэх уулуссанан немец бөрүн ти-
зэммит биир танка элзэрэн эрэ.
Ити танка кэннибиттэн кэлэн
сиир буолла дии санаатым да
төттөрүү сүүрэн тийэй биир дьиз
муннугар противотанковой граната-
нын тупгутуунан тохуйан турдум.
Өр буолбатылар, бу мэгжтэн кэлэ-
эт эргийээтин кытга танка аниыгар
гранатабын кыыраттым. Автома-
тынан дыонун ытылаатым,
өлбүттэрээ эрэ, куопгуттара эрэ
утарын сүүрэн кэлбэгхэрээ. Ити
туунан полковой хаянкка «Мит-
рофан Захаров одной правой под-
нял фашистский танк в воздух»
дизэн сурьбуут этилэр. Онуу кэлэ-
зиппинтийн күлүүг гыналдар.

Оттон самолет туунан. Чахчы суулларбыгым. Арай биир самолет биңигини нахаа сордоото. Адъас алларапан кэлэ-кализ ытылаан тибигирэтэр. Биңиги хантайлан баран сыйтабыт. Кэннинкинэн бирээмэ кинтэ бу кеестер гына калитгалээта. Мин абаран, тобуктуу туһээт, бинтиэпкөнэн кынгаабыта буолан хаста да ытан субуррутум. Тапшытм эзбите дуу, ес киирбэх ол баран ийэн сууллан дэлбү иystаммыта. Командирым үөрэн навараадаа туһэриэх буолбута да, күн бүгүнүгэр дизири суюх. Оинон

киин куоратыгар Прагаға көрсүбүптүт.

Күтүтүм барахсан саамай ба-
варар баатар эйз этэ. «Сэрии
үтүекзинээх да дьону сизбитэ, аны
сэрии буолбатын, дъоллоох буол-
лунг, олумзэг-сүтүмэн». Тыннаах-
хыт тухарыя dottedргутун ёйеөн,
харыстааг, албуттэри үйэтигин»,
— дижитииза күтүтүм Митрофан
Захаров.

Макар ЖИРКОВ.
Салбан

Программа ТВ с 8-го по 14-е мая

8 мая, понедельник

ОРТ
 08.00 Новости.
 08.10 Слово пастыря
 08.25 Хоккей. Чемпионат мира
 09.50 "Непутевые заметки"
 10.10 Смак
 10.30 Пока все дома
 11.10 Комедия "Альф"
 11.40 Утренняя почта
 12.10 Фильм "Летят журавли"
 14.00 Фильм "Оккультные тайны третьего рейха"
 15.00 Новости
 15.15 "Женские истории"
 15.40 "Господа офицеры". Концерт
 17.55 Как это было
 18.35 Смехопанорама
 19.10 Фильм "Белорусский вокзал"
 21.00 Время
 21.40 Погода
 21.45 Праздничный концерт
 23.45 Время футбола

РТР
Канал "Россия"
 08.00 Футбол. Чемпионат России
 08.45 "Почта РТР"
 09.15 "Доброе утро, страна!"
 09.50 Русское лото
 10.35 "Сто к одному"
 11.25 Сам себе режиссер
 11.55 Сериал "Друзья"
 12.20 "Эх, дороги..."
 12.35 "Золотой ключ"
 13.00 Вести
 13.20 Федерация
 14.15 Драма "Дважды рожденный"
 15.45 "Том и Джерри". Мультсериал
 16.05 "Планета Земля"
 17.05 Фильм "Утро туманное, утро седое..."
 17.15 "Булату Окуджаве..."
Якутск
 17.55 "Звезды Победы"
 18.55 Программа корпункта НВК "Саха" в Москве
 19.25 Торжественное собрание, посвященное 55-й годовщине Победы в Великой Отечественной войне
Канал "Россия"
 20.00 Вести
 20.40 Фильм "Павшие обелиски"
 21.10 Киноэпопея "Падение Берлина"
 23.50 Хоккей. Чемпионат мира
3-я программа
Канал "Россия"
 09.55 "Виктория"
 16.55 Кинороман "Судьба"
 19.05 Кинороман "Судьба"

10 мая, среда

ОРТ
 06.00 Телеканал "Доброе утро"
 09.00 Новости
 09.15 Сериал "Нежный яд"
 10.15 Поле чудес
 11.15 Смак
 11.30 Сериал "Новые приключения Синдбада"
 12.00 Новости
 12.15 Фильм "Вылет задерживается"
 13.40 "Серебряный шар"
 14.20 Программа "Вместе"
 15.00 Новости
 15.15 Мультсериал "Невероятные приключения Джонни Квеста"
 16.40 Хоккей. Чемпионат мира
РТР
Канал "Россия"
 06.00, 07.00, 08.00, 09.00 Вести
 06.20-9.30 "Доброе утро, Россия!"
 06.35, 8.35 Семейные новости
 08.20 Телеспецназ
 09.40 "Арене-спорт"
 10.20 Сериал "Цыганка"
 11.10 Сериал "Санта-Барбара"
 12.00 Телеспецназ
 13.30 "Город женщин"
 14.05 Сериал "Черная жемчужина"
 14.55 Сериал "Богатые и знаменитые"
 15.50 Новая "Старая квартира"
 16.35 Мультфильмы
 17.00 Вести
 17.30 Башня
 17.55 "Диалоги о рыбальке"
Якутск
 18.25 Программа передач
 18.30 "ТУОЛБЭ"
 18.55 Служба 02
 19.05 Здоровый образ жизни
 19.30 "Саха сирэ-Якутия"
Канал "Россия"
 20.00 Вести
Якутск
 20.40 62-я параллель
 21.10 2000 добрых новостей
 21.25 Видеозарисовка
Канал "Россия"
 21.30 Фильм "Моя морячка"
 23.00 Вести
 23.35 Александр Розенбаум. Праздничный концерт, посвященный 55-й годовщине Победы в Великой Отечественной войне
 01.40 Телеспецназ
 01.50 Горячая десятка
3-я программа
Канал "Россия"
 18.25 "Кино+ТВ"
 19.25 Сам себе режиссер
 20.40 Сериал "Дикий ангел"

9 мая, вторник

ОРТ
 08.00 Новости
 08.10 Сериал "Бессмертный гарнизон"
 09.45 Хоккей. Чемпионат мира
 11.10 Сериал 1941: "Разгром" 11.55 Фильм "Поезд милосердия"
 12.35 Сериал 1942: "Сталинград" 13.20 Ишу тебя (К празднику Победы)
 14.00 Новости
 14.15 Сериал 1943: "Курская битва"
 15.00 "День Победы". Праздничный канал
 16.00 Москва. Красная площадь. Военный парад, посвященный 55-летию Победы советского народа в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.
 16.55 "Играй, гармонь любимая!"
 17.30 Сериал 1944: "Минское кольцо"
 18.15 "День Победы". Праздничный канал
 18.50 "Светлой памяти павших в борьбе против фашизма". Минута молчания
 19.05 Сериал 1945: "Штурм Берлина. Победа"
 20.35 "Жизнь замечательных людей"
 21.00 Время
 21.35 Погода
 21.40 Фильм "В бой идут одни старики"
 23.10 Фильм "Ожидание полковника Шалыгина"
РТР
Канал "Россия"
 08.00 "Партизанская Снегурочка". Мультфильм
 08.10 Фильм "Это была не я..."

08.35 Фильм "Голоса войны"
Якутск
 09.55 "Саха сирэ 20-с уйэзэ"
 10.20 "Человек из легенды"
 11.00 Прямая трансляция празднования 55-летия Победы
 11.45 Видеозарисовка
Канал "Россия"
 11.55 Новая "Старая квартира"
 13.00 Вести
 13.20 Драма "Чистое небо"
 15.10 "На всю оставшуюся жизнь..." Киноконцерт
 16.00 Москва. Красная площадь. Военный парад, посвященный 55-й годовщине Победы в Великой Отечественной войне
Якутск
 16.55 Кызылы саллааттара
 17.20 "... Но остаются песни"
 18.10 "Священный Ильмень"
 18.40 Видеозарисовка
Канал "Россия"
 18.50 "Светлой памяти павших в борьбе против фашизма". Минута молчания
Якутск
 19.05 День Победы
Канал "Россия"
 20.00 Вести
 20.40 Фильм "Павшие обелиски"
 21.10 Киноэпопея "Падение Берлина"
 23.50 Хоккей. Чемпионат мира
3-я программа
Канал "Россия"
 09.55 "Виктория"
 16.55 Кинороман "Судьба"
 19.05 Кинороман "Судьба"

11 мая, четверг

ОРТ
 06.00 Телеканал "Доброе утро"
 09.00 Новости
 09.15 Боевик "Крутые"
 11.05 "Каламбур"
 11.30 Сериал "Новые приключения Синдбада"
 12.00 Новости
 12.15 Фильм "Поздняя встреча"
 13.40 "Серебряный шар"
 14.20 Программа "Вместе"
 15.00 Новости
 15.15 Мультсериал "Невероятные приключения Джонни Квеста"
 15.40 Семь бед - один ответ
 16.00 Программа "100%"
 16.25 ... До шестнадцати и старше
 17.00 Сериал "Нежный яд"
 18.00 Новости (с сурдопереводом)
 18.20 Маски-шоу
 18.50 Здесь и сейчас
 19.00 Процесс
 19.40 Погода
 19.45 Боевик "Крутые"
 20.45 Спокойной ночи, малыши!
 21.00 Время
 21.50 "Хирургия"
 22.25 Хоккей. Чемпионат мира
РТР
Канал "Россия"
 06.00, 07.00, 08.00, 09.00 Вести
 06.20-9.30 "Доброе утро, Россия!"
 06.35, 8.35 Семейные новости
 08.20 Телеспецназ
 09.40 "Арене-спорт"
 10.20 Сериал "Цыганка"
 11.10 Сериал "Санта-Барбара"
 12.00 Телеспецназ
 13.30 "Город женщин"
 14.05 Сериал "Черная жемчужина"
 14.55 Сериал "Богатые и знаменитые"
 15.45 "На Здоровье!"
 16.25 "Крот и лекарство". Мультфильм
 17.00 Вести
 17.35 Акуна матата
Якутск
 18.20 Программа передач
 18.25 "2000 добрых дел"
 18.35 Полярная звезда
 19.20 Видеозарисовка
 19.30 "Саха сирэ-Якутия"
 19.50 Реклама
Канал "Россия"
 20.00 Вести
Якутск
 20.40 "Лик"
 21.15 Реальная экономика
Канал "Россия"
 21.35 Хоккей. Чемпионат мира
 23.00 Вести
 23.30 "Панорама". Тележурнал
 00.30 Мелодрама "Приятель покойника"
 02.20 Телеспецназ
3-я программа
Канал "Россия"
 18.20 "Дежурная часть"
 18.50 Гараж
 19.25 "Городок"
 20.40 Сериал "Дикий ангел"

ОРТ
 08.00 Новости
 08.15 Слово пастыря
 08.30 Сериал "Все путешествия команды Кусто"
 09.25 "Ералаш"
 09.35 Играй, гармонь любимая!
 10.05 Смак
 10.25 Ускоренная помощь
 10.55 "С легким паром!"
 11.25 Утренняя почта
 11.55 Хоккей. Чемпионат мира
 14.05 В мире животных
 14.45 История одного шедевра
 15.00 Новости
 15.10 Сериал "Горец"
 15.55 Седьмое чувство
 16.35 "Эх, Семеновна!"
 17.15 Детектив-шоу
 18.00 Новости (с сурдопереводом)
 18.15 "Ералаш"
 18.40 "Женские истории"
 19.10 Комедия "Джентльмены предпочитают блондинок"
 21.00 Время
 21.45 Сериал "Китайский городовой"
 22.40 Боевик "Побег"
РТР
Канал "Россия"
 08.00 Фильм "Возвращение Гектора"
 09.30 "Почта РТР"
 10.00 "Доброе утро, страна!"
 10.35 "Сто к одному"
 11.25 Сам себе режиссер
 11.55 Сериал "Друзья"
 12.20 "Эх, дороги..."
 12.35 "Золотой ключ"

12 мая, пятница

ОРТ
 06.00 Телеканал "Доброе утро"
 09.00 Новости
 09.15 Сериал "Нежный яд"
 10.15 Маски-шоу
 10.45 Человек и закон (с сурдопереводом)
 11.30 Сериал "Новые приключения Синдбада"
 12.00 Новости
 12.15 Фильм "Опасный возраст"
 13.50 "Серебряный шар"

13.00 Вести
 13.20 Федерация
 14.15 Комедия "Игра на миллионы"
Якутск
 15.55 Программа передач
 16.00 Видеозарисовка
 16.05 Семь дней столицы
 16.15 Кызылы. "Дьюроу хонор аттаах Дьюрбостой Бэргэн"
 17.05 "Я и 21 век"
Канал "Россия"
 17.40 Хоккей. Чемпионат мира
Якутск
 18.55 Прошлое в настоящем
 19.20 Тон
Канал "Россия"
 20.00 Вести
 20.40 "Королева Зубная Щетка". Мультфильм
 20.55 "Два рояля"
 21.50 "Аншлаг" и К
 22.55 "Футбол+ТВ"
 00.55 Триллер "Мумия: принц Египта"
3-я программа
Канал "Россия"
 15.55 Мультфильмы
 16.40 "Планета Земля"
 18.55 Моя семья

14 мая, воскресенье

ОРТ
 08.00 Новости
 08.10 Армейский магазин
 08.40 Вкусные истории
 08.50 "Дисней-клуб": "Аладдин"
 09.20 Утренняя звезда
 10.10 "Непутевые заметки"
 10.30 Пока все дома
 11.00 Комедия "Альф"
 11.30 Здоровье
 12.00 Фильм "Дикий мед"
 14.10 Хоккеист Вячеслав Старшинов
 15.00 Новости
 15.10 История одного шедевра
 15.25 Боевик "Один шанс из тысячи"
 17.00 "Дисней-клуб": "101 далматинец"
 17.30 "Дисней-клуб": "Новые приключения Винни-Пуха"
 18.00 Новости (с сурдопереводом)
 18.15 "Смехопанорама"
 18.50 КВН-2000
 21.00 Авторская программа Сергея Доренко
 21.55 Хоккей. Чемпионат мира
 00.05 Фильм "Надежда и слава"
РТР
Канал "Россия"
 08.00 "Папа, мама, я - спортивная семья"
 08.55 "Служу Отечеству!"
 09.20 "Устами младенца"
 09.45 "Сказка про дурака Володю". Мультфильм
 09.55 "Доброе утро, страна!"
Якутск
 10.30 Программа передач
 10.35 Кызылы
 10.50 Видеозарисовка
 11.00 Бизончик
Канал "Россия"
 11.30 "Городок"
 12.00 Русское лото
 12.40 Мультфильмы
 13.00 Вести
 13.20 Парламентский час
 14.10 Новая "Старая квартира"
 15.10 Диалоги о животных.
 16.10 Сериал "Тайны тысячелетия"
Якутск
 17.00 Программа передач
 17.05 Немного о Японии
 17.15 Дальний Восток
 17.45 Кызылы. "Дьюроу хонор аттаах Дьюрбостой Бэргэн"
 18.20 Добрый вечер, Якутск!
 19.00 "21-с уйэзэ- эрэллээхтик"
 19.45 Молодежный Телеканал
 20.15 Видеозарисовка
Канал "Россия"
 20.25 Комедия "Не говорите даме "нет"
 22.05 "Реальное кино"
 22.35 Фильм "Последний парад"
 23.00 Зеркало
 23.55 Мультфильмы
 00.15 Хоккей. Чемпионат мира
 03.00 Драма "Шоу герлз"
3-я программа
Канал "Россия"
 10.30 "Аншлаг" и К
 17.00 "Пресс-клуб"
 18.00 Перед "Зеркалом"
 18.15 "Ореховый прутик". Мультфильм
 18.40 Боевик "Штемп"

